له په‌یوه‌ند به مه‌رگی ئه‌حمه‌دی شاملۆوه

مه‌نسوری حیکمه‌ت 6ی ئه‌یلولی 2000

وه‌رگێڕانی له فارسییه‌وه بۆ کوردی   به‌کر ئه‌حمه‌د

پێشه‌کییه‌کی کورت:

ئه‌وه‌ی لێره‌دا ده‌یخوێننه‌وه, دوو نامه‌ی مه‌نسوری حیکمه‌ته بۆ دوو که‌سی جیاواز. یه‌که‌میان ئاڕاسته‌ی "اغا ناسر" کراوه که به‌رپرسی ماڵپه‌ڕی "دیدگاه"یه, یه‌کێك له‌و ماڵپه‌ڕه فارسییانه‌ی که له سویده. نامه‌ی دووه‌میان, نامه‌یه‌کی شه‌خسی نووسه‌ره بۆ هاوڕێیه‌کی حزبی خۆی که پرسیاری هه‌ڵوێستوه‌رنه‌گرتنی یان به‌یاننامه‌ده‌رنه‌کردنی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری ده‌کات له به‌رانبه‌ر مه‌رگی شاعیر و نووسه‌ری به‌ناوبانگی ئێران "ئه‌حمه‌دی شاملۆ"دا. دیاره ئه‌ویش به له‌به‌رچاوگرتنی ئه‌و هه‌موو به‌یاننامه حزبیانه‌ی که ته‌واوی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی و ڕه‌وتی "دووی خوردادی" ئێران: ڕیفۆرمخوازه‌کان, ته‌نانه‌ت سه‌ڵته‌نه‌ت ته‌ڵه‌به‌کانیش , له پرۆسه‌یی ده‌رکرنیدا شه‌ریکبوون.
به‌ڵام ئه‌م نامه شه‌خسییه‌ی مه‌نسور حکمه‌ت بۆ بابه‌کی یه‌زدی, له پاش ده‌ستاوده‌ستکردنێکی زۆر و به‌بێ ڕه‌زامه‌ندی نووسه‌ری نامه, له سایتی دیدگادا بڵاوده‌کرێته‌وه.

دۆستی به‌ڕێز, ناسر!

پاشکۆی ئه‌م یاداشته, نامه‌یه‌کی منه که له سه‌ره‌تای مانگی ئه‌یلولدا (2000) له وه‌ڵام به پرسیاره‌کانی هاوڕێی حزبیم "بابه‌ك یه‌زدی"دا نووسراوه که تایبه‌ته به مه‌رگی ئه‌حمه‌دی شاملۆ. له‌م ڕۆژانه‌ی دوایدا و له چه‌ند سه‌رچاوه‌یه‌کی جۆراوجۆره‌وه بیستوومه که نامه‌که له‌ناو گروپی ئه‌ده‌بی ئێرانیاندا له سوید, جاڕوجه‌نجاڵێکی خوڵقاندووه.
دیسانه‌وه ئه‌مڕۆش له له‌سه‌ر سایتی "دیدگاه" , "گلارا حمزه" خوازیاری بڵاوکردنه‌وه‌ی ئه‌و نامه‌یه بووه.

حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری , حزبێکی سیاسییه و به‌خۆی ڕه‌وا نابینێت که بۆ ئه‌ندامه‌کانی خۆیی و خه‌ڵکانی دی, هونه‌رمه‌ندی باش یان خراپ, شیعری "المجاز" و "غیر المجاز" پێناسه بکات. ئه‌وه‌ی که ئه‌مڕۆ حزبێکی سیاسییه, ده‌توانیێ و ده‌کرێ له سبه‌ێنێدا ده‌وڵه‌ت دابمه‌زرێنێ.
حزبێکی سیاسی که بۆ خه‌ڵکی هونه‌ر و هونه‌رمه‌ندی "حه‌ڵاڵ" و "حه‌رام" دیاریده‌کات, پاڵه‌وانانی میللی پێناسه ده‌کات, له دووسبه‌ی ده‌سه‌ڵاتیدا ناتوانێت ئازادی ڕاده‌ربڕین و ئه‌ندێشه بپارێزێت. به پێچه‌وانه‌ی ئه‌مه‌وه , ئه‌وه خودی تۆتالیتاریزمه.
له‌سه‌ر سایتی ئێوه‌دا, به دیفاع له شاملۆ و له دژی ئه‌و, وتار نووسراوه. ئه‌گه‌ر بڕیاره هه‌ر یه‌کێك له‌م گرووپانه په‌یکه‌ری قاره‌مانه‌کانی خۆیان به دار و دیوار ی ماڵ و گه‌ڕه‌ك و قوتابخانه‌کانی

یەکتریدا دابکوتن و موقەدەساتەکانی خۆیان بەسەر یەکتریدا فەرز بکەن, چیدی قسەیەك لەسەر ئازادی بیر و خەیاڵ لە نێواندا نامێنێت.

نامەی من یەك بڕیارنامەی ڕێکخراوەیی نییە, بەڵکو نامەیەکە بۆ هاوڕێکی خۆم. ئەم نامەیە هەڵوێستی ئێمە نیشانەدات و منیش خوازیارم بڵاوبکرێتەوە. بەڵام ئەوەی دەمەوێت بیڵێم ئەمەیە: کە پرۆسەی ئاشکرابوون و شەفافییەت بوون کە ئێمە لەناو ئۆپۆزسیۆنی ئێرانیدا پەرچەمەکەیمان هەڵکردووە, بە مانای فەرهوودکردنی ژیانی تایبەتی تاکەکان و یاخود بڵاوکردنەوەی زیندووی سات بەساتی ژیانی ناوخۆی حزبەکان نییە.
من بەقەدەر کێوێك لەم جۆرە نامانەم لەلایە. بە درێژایی هەفتە, نامە گۆڕینەوە و قسەکردنی تەلەفۆنی لەم جۆرەمان زۆرە. جێگای ئەمانە لە بڵاوکراوەکاندا نابێتەوە. ئەمانە دەبنە پێشەکی پێویست بۆ هەڵوێسوەرگرتنی سیاسی و وتار و زۆر شتی تر. بەڵام ئەوەی کە گرنگە, بەرئەنجامی سیاسی ئەم دیالۆگەیە. لە پەیوەند بەمەوە, واتا ئەم هاوفکرییە, وەرگرتنی هەڵوێستی سیاسی و کۆمۆنیستی و ئوسوڵی و ڕێزلێگرتن لە تاك و ئازادی ڕادەربڕین و پارسەنگی دانی فەردییە لە قەڵەمڕەوی هونەردا.

هاوڕێ بابەك, هاوڕێیانی خۆشەویست

سەبارەت بە ڕەئی دەربڕین (یان لە ڕاستیدا ڕەئی دەرنەبڕین) ی حزب لە پەیوەند بە مەرگی ئەحمەدی شاملۆوە, پرسیاری بۆچوونی منت کردبوو. وا دیارە ئێوە باسی بەرفراوانتان کردبێت , جێی داخە کە من لە باس و دەرئەنجامە بەدەستهاتووەکانی باسەکەی ئێوەدا نەبووم. هەر بۆیەش ڕەنگە شتێ بڵێم کە لای ئێوە جێگای باس و لێکۆڵینەوە نە بووبێ. بەڵام بەهەر حاڵ , من بۆچوونی تایبەتی خۆم دەڵێم.
بە بڕوای من, حزب نە دەبوو لە پەیوەست بە مەرگی شاملۆوە , نووسینێکی ئامادە بکردایە کە تیایدا بەودا هەڵیبدایە یاخود ڕەخنەی لێبگرتایە. دروستتریش ئەم کارەی نەکرد. ئاخر لە مانگەکانی تردا, هونەرمەندان و شاعیرانی تریش مردوون, لە پەیوەند بەوانیشەوە ئێمە بە دروستی هەڵوێستی ڕەسمیمان نەگرت. مەبەستم لە (گل شیری, رحمانی, نادرپور و فردین)ە.
بەڵام هاوڕێیانێك دەیانەوێت بڵێن: لە پەیوەند بە مەرگی شاملۆوە فەرقی دەکرد. لە پەیوەند بەم "فەرقکردنەوە" من چەند خاڵێك دەبیستم.
یەکەمیان: ئەوەیە کە شاملۆ ڕادیکاڵ یاخود ئینساندۆست بوو.

دووەمیان: ئەوەیە کە شاملۆ لەبەرانبەر کۆماری ئیسلامی ئێراندا, سەری نەوی نەکرد و "نەء"ی بە حوکمەت وت. تەنانەت لە هەندێ لە شیعرەکانیشیدا, هێما و ئاماژەی لەم جۆرە بە دژی کۆماری ئیسلامی دەبینرێت.

دواهەمین خاڵیشیان: پلە و پایەی هونەری و ئەدەبی بەرجەستەی شاملۆیە.

بەڵام ڕێم پێبدەن کە من لەم خاڵەی دواییانەوە دەستپێبکەم.

بەبروای من لەم پەیوەندەیاندا دەبوایە لە پاش مەرگی شاملۆوە نووسین هەبوایە. بەڵام ئەمە وەزیفەی حزبێکی سیاسی نییە, بەڵکو ئەرکی هونەردۆست , ئەدەبدۆست و ئەو کەسانەیە کە پەیوەندییان بە شیعر و ئەدەبی شاملۆوە هەیە.
دەستپێشخەری حزب و دانی هەڵوێستی ڕەسمی لەم مەیدانەدا و لە پەیوەند بە جێگاوڕێگای ئەدەبی تاکەکانەوە, هیچ کاتێك نزیکایەتی لەگەڵ ترادیسیۆن و ئامانجەکانی ئێمەدا نییە. شیعر و ئەدەبیات , مەیدانی داهێنان و تێگەیشتنی فەردییە و حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری و دەوڵەتی کرێکاری دوو سبەی ئەو, جێگایەکی بۆ "ملك الشعراء" و ئەدەبیاتی ڕێپێدراو و ڕێپێنەدراو, ئەدەبیاتی ڕەسمی و غەیرە ڕەسمی تیا نابێتەوە.
سەبارەت بە ڕێزلێنان لە شاملۆ وەك ڕادیکاڵێك و ئینساندۆستێك , هەستدەکەم لێرەدا قەڵەمڕەوی شیعر و ئەدەب, هێشتا بە نیگایەکی خۆرهەڵاتی ژێر دەسەڵاتێکی سەرکوتگەرەوە سەرنجدەدرێت.
لە خۆرهەڵاتدا بە گشتی و لە ئێراندا بە تایبەتی, شیعر و ئەدەب جێگای خاڵی ڕەخنەی سیاسی و کار و چالاکی سیاسی پڕکردۆتەوە. لە شوێنی ڕابەرانی سیاسی و هەڵسوڕاوانی بزووتنەوەکان کە بە نووسین و لە دڵی هەر هەمان کۆمەڵە چالاکییە مادییەکانی ڕۆژانەدا کاری سیاسی خۆیان دەبەنە پێشەوە و کۆمەڵگا پۆلێندەکەن. شاعیر و ئەدیبێك دەبینین کە بە شێوەی سەربەخۆ دیفاع لە حەق دەکات و لە جیاتی ئەوان دانیشتووە.
شوێنی خاڵی خۆپیشاندان و مانگرتن و ڕێکخستن و دانی بەرنامە و پلاتفۆرمی جیاواز, بە شیعر و هێمای ئەدەبی هونەرمەندان پڕکراوەتەوە. لە جیاتی ڕێکخستنی بزووتنەوەی یەکسانیخوازانەی ژنان و پیاوان, بە خودی خۆیان و ڕێکخراوەکانیانەوە, بە خۆیان و ڕووخسارە ناسراوەکانیانەوە, بەیتێکی شیعری سەبارەت بە هاواری ژنێك لە خەیاڵی ئینساندا دەبینین. ئەمە جگە لەوەی کە ئەوەیشی بخرێتە سەر کە چۆن دواکەوتوویی لە شکڵە هونەرییەکاندا ئامادەیی هەیە. لە ئەمریکا و ئیتالیادا فیلمساز گرنگە, (بەڵام لەمڕۆدا مۆسیقاژەن گرنگترە.) لە خۆرئاوادا شاعیری

جەماوەری و ناسراو نییە. بەڵام لە ئێراندا شاعیر بوون گرنگ بووە, (لە ئێستادا گەلێك كەمتر). بەڵام ئەگەر بە شوێن ڕادیكاڵ و ئینساندۆستەوە بن, ئەو كاتە شاعیر بوون, خەیات بوون, نانەوا بوون و گەلێك ناونیشانی تر لە لە ئینسانەكان بكەینەوە و با بەیەك چاوەوە سەرنجی هەموویان بدەین! ئایا بە بڕوای ئێوە حزبی كۆمۆنیست پشت بكاتە ئەو ڕیزە فراوانە بەرینەی ئینسانەكان كە لە كارنامەی خەباتیاندا سەبارەت بە ئازادی و بەرابەری زیاتر دەبینرێت وەك ئەوەی لە بەیت و دێرە شیعرییەكاندا هەیە و پلە و پایەكانی ڕێزلێنانی لە تێكۆشانی ئینساندۆستانە و ڕادیكاڵبوونی شاملۆدا بەرجەستە بكات؟ بەڕاستی ئەمە بە مانای هێنانەخوارەوەی پێوەر و ستانداردەكان نییە؟

ئایا شاملۆ چ كەموكوڕییەك و ڕێگرییەكی هەبوو كە نەیدەتوانی وەك من و تۆ و بە زمانی عادی و لە ژیانی ڕۆژانەدا و بە بیٚ هیچ هێما و لێكچوواندنێكی شیعرییانە, ساڵەهای ساڵ دەربارەی ئازادی و بەرابەری ئینسانەكان قسە بكات, ئەندامی ڕێكخراوێك بێت, شەڕ بكات, شیعار بدا, خەڵك وشیار بكاتەوە و بەر هەڵستی بكات. شاملۆ ئەندامی هیچ بزووتنەوە و ڕێكخراوێكی ڕادیكاڵ و ئینساندۆست نەبوو. لە بەرهەمەكانیدا سەبارەت بە حیجابی ئیسلامی, مافی منالٚ, بیمەی بێكاری, قەدەغەكردنی ئیعدام, لەناوبردنی كاری كرێكرتە, سیستەمی نوێی جیهان, گەمارۆی ئابووری لەسەر عێراق, مافی تاوانباران و چەندەها شتی تر نابیسترێت و نەوتراوە. هات و هاواری قەڵەمڕەوی شیعر لە ناو دەستەبژێرێكی بچووكی ئەدەبی ئێران و خوێنەوارانی ئێراندا ناتوانێت و نابێت بوونەوەرانێكی سیاسی دابڕاو بۆ شاعیران و ئەدیبان دروست بكات كە لەوێدا بنەما و پێوەرەكاتن شتی ترن. شاملۆ "نە"ی بە كۆماری ئیسلامی ئێران وت, فەرەیدونی فەرەخزادیش, داریوشیش هەروەها. بەڵام ئەوانە "نە " ی شەخسی بوون كە هیچ كاتێك ڕێگای بۆ یەك بزووتنەوەی "نە" وتنی فراوان بە كۆماری ئیسلامی ئێران خۆش نەكرد. شاملۆ دەیتوانی ئەندامی ڕابەری حزبێكی سیاسی بێت و "نە"كەی پراكتیزە بكردایە, بۆ نەبوو؟ بەڵام ئەگەر شاملۆ شاعیرێكی كۆمۆنیست بوایە چی؟

بە بڕوای من دەبیٚ ناودارانی كۆمۆنیست بەرزڕاگرین. ئەگەر شاملۆ شاعیرێكی كۆمۆنیست بوایە, ئەگەر فیلمساز یان وەرزشكار و زانایەكی بەناوبانگ بوایە كە ناو و ناوبانگی دەبووە بەڵگەی دەسەڵاتگیری ئەم بزووتنەوە كۆمەڵایەتییە, دەبوایە بەیاننامەمان دەربكردایە و گەورەمان ڕابگرتایە. بەڵام شاملۆ ناسیونالیست و ئێران دۆست بوو. بە كاڵبوونەوەی فەرهەنگی میللی لە نێوەندی ئێرانیانی دەرەوەی وڵاتدا, بە ناشیرینترین شێوە جنێوی دەدا.

شاملۆ مەرگی كۆمۆنیزمی ڕاگەیاندبوو. شاملۆ ئەدیبێكی باش و داهێنەری بزووتنەوەی میللی و میللەتپەرستی ئێرانی بوو. هەمان بزووتنەوە بۆی هەیە بە ئازیزی خۆی بزانیٚ. بە ڕاستی ئەوە چ

میراتێکی ئەدەبییە کە ئەو دەرفەتە دەدات بینە شەریکی تەواوی هێزەکانی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی و تەنانەت سەرۆکی خودی کۆماری ئیسلامی ئێرانیش ئەگەر جورئەتی بکردایە و لە پەیوەند بە شاملۆوە قسەیەکی هەبوایە.

بەهەر شێوەیەك ئێمە وەك حزب لە پەیوەند بە مەرگی شاملۆوە بەیاننامەمان دەرنەکرد. چونکە بە پەیامی سیاسی و کۆمەڵایەتی ئەوەوە نزیك نەبووین. ئەو جۆرە بەیاننامانە ئێمەی وەك ئەندامێکی بنەماڵەی هێزە ترادیسیۆنییەکانی ئۆپۆزسیۆنی ئێران پێناسەدەکرد.

خۆجیاکردنەوە لەم ترادیسیۆنە سیاسییە و دروستکردنی یەك بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی نوێ و جیاواز, کە ڕەخنەی لە کۆمەڵگا و ڕێگاچارەکانی بۆ کۆمەڵ لە بناغەوە جیاوازی هەیە لەوەی کە تا ئەمڕۆش بەستەری ئەسڵی ئۆپۆزسیۆنە لە ئێراندا بە هەموو سیمبوڵ و پەیکەرە ناودارەکانیانەوە, ئەمەکاری ئێمەیە. دەرچوون لە هەمان زەمینە سیاسییە ترادیسیۆنییەکان و پێکهێنانی دابڕانێك لەوەی کە وەك ناوکۆییەکی ئەدەبی و فەرهەنگی چاوی لێدەکرێت. بە دژی تەوژمەوە ڕۆشتن, پێشڕەوی بزووتنەوەی ئێمەیە.

شاملۆ کەسێکی خۆشناو و بەڕێز و ئینسانی بوو. کاری پرۆفیشیونالانەی خۆی باش دەزانی. ئەم جۆرە ئینسانانە, دەوڵەمەندی بە کۆمەڵگا دەبەخشن. لە دنیای ئێمەدا, داهێنانی ئەم جۆرە کەسانە, سەد بەرابەر زیاتر بەرجەستە دەبێتەوە. بەڵام شاملۆ ئەلگۆ و سیمبوڵ و چرای سەر ڕێی بزووتنەوەی ئێمە نەبوو.

بەڵام ئایا نەدەکرا بەیاننامە دەربکرایە و دیدیگای ئۆبژێکتیڤی شاملۆ دەستنیشان بکرایە و ئەگەر ڕەخنەیەکیش هەبوایە بووترایە؟ وەکو حزب ئەم کارە دروست نەبوو. ئینسانێکی خۆشناو لە دەست دەرچووە, حزبی سیاسی نابێت جیاوازییەکانی خۆی هەر هەمان ڕۆژ ڕابگەیێنێت. بەڵام وەك کەسانی ئەهلی ئەدەب, هاوڕێیان دەیانتوانی ئەو کارەیان بکردایە, بە ئیمزای خۆیانەوە نووسینیان هەبوایە و کار و بەرهەمی شاملۆیان هەڵسەنگاندایە. ئێستاش نەچووە بچێ, دەبێ ئەو کارە بکەن.

بە هەر حاڵ ئەمە بۆچوونی منە, پێخۆشحاڵم بۆچوونی هاوڕێیان بزانم.